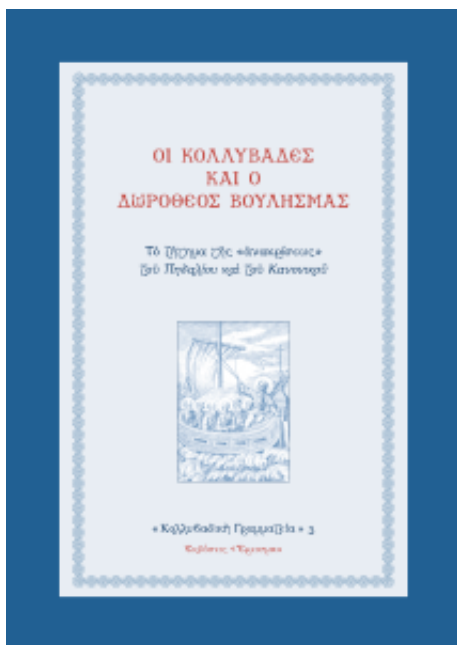

Οι Κολλυβάδες και ο Δωρόθεος Βουλησμάς. Το ζήτημα της “ανακρίσεως” του Πηδαλίου και του Κανονικού (Ιερά Μονή Παναγίας Χρυσοποδαριτίσης Νεζερών)

Categories : [BIBΛΙΟΚΡΙΤΙΚΕΣ](#)

Date : 1 Δεκεμβρίου, 2020

«Κολλυβαδική Γραμματεία 3»,
έκδ. «Τήνος»,
Αθήναι 2020
[ISBN: 978-960-273-168-0].

Ἡ παροῦσα ἔκδοση τῆς Ἱ. Μ. Παναγίας Χρυσοποδαριτίσης Νεζερῶν ἀφορᾷ στήν συμβολή τῶν Κολλυβάδων Πατέρων, ἀγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου (†1809) καὶ Χριστοφόρου Προδρομίτου (†1813), ἀλλὰ καὶ τοῦ Μ. Ἱεροκλήρυκος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἱερομονάχου Δωροθέου Βουλησμά (†1819) στήν αὐθεντικὴ ἔρμηνεῖα τῆς ὀρθοδόξου κανονικῆς παραδόσεως.

Οἱ δύο Κολλυβάδες Πατέρες προέβησαν, ὡς γνωστόν, ἐκ παραλλήλου στήν σύνταξη δύο κανονικῶν συλλογῶν, τοῦ (πασιγνώστου) Πηδαλίου καὶ τοῦ (ἀγνώστου ἐν

πολλοῖς καὶ μικρᾶς ἀξίας) *Κανονικοῦ*, τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν ἀμφότερα τὸ ἔτος 1800. Τῆς ἐκδόσεως τῶν δύο ἔργων προηγήθηκε ἡ προβλεπομένη διαδικασία τῆς «ἀνακρίσεως», δηλαδή τῆς κριτικῆς θεωρήσεώς τους ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, προκειμένου νὰ λάβουν τὴν ἀπαιτούμενη πρὸς ἔκδοση ἐκκλησιαστικὴ ἔγκριση. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἀνετέθη στὸν ἱερομόναχο Δωρόθεο Βουλησιμᾶ, ὁ ὁποῖος – ἐκτὸς τῶν δύο «ἀνακρίσεών» του – στὸ χρονικὸ διάστημα 1791-1806 ἀνέπτυξε καὶ μίαν ἐκτενῆ ἀλληλογραφία μὲ τοὺς δύο Ἀθωνίτες συγγραφεῖς, ἡ ὁποία ἀφοροῦσε τόσον σὲ κάποιες (φιλολογικὲς καὶ ἐρμηνευτικὲς) θέσεις τοῦ *Πηδαλίου* καὶ τοῦ *Κανονικοῦ* (πρὸ τῆς ἐκδόσεώς τους), ὅσον καὶ σὲ κάποιες ἐπισυμβάσεις ἀλλοιώσεις τους (κατὰ τὴν ἔκδοσή τους).

Ἐνῶ ὅμως ὁ ἅγιος Νικόδημος ἀπέφυγε τὴν περαιτέρω ὄξυνση τῆς διαφωνίας μὲ τὴν ἐνδεικτικὴ τοῦ μοναχικοῦ ἠθους του ὑπαναχώρηση καὶ ταπεινὴ παραδοχὴ τῶν κρίσεων τοῦ Βουλησιμᾶ, ὁ Χριστοφόρος Προδρομίτης ἐπέδειξε ἀρχικῶς μία πρὸ ἀδιάλλακτη στάση. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἔγινε ἀφορμὴ γιὰ τὴν προέκταση τοῦ ἐπιστολιμαίου διαλόγου του μὲ τὸν Βουλησιμᾶ σὲ μίαν ὑψηλοῦ ἐπιπέδου «ἀντιρρητικὴ» κανονολογικὴ συζήτηση μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν. Ἡ ἀξία τῶν ἀντιρρητικῶν κειμένων πρὸς ἀντηλλάγησαν εἶναι πολὺ μεγάλη, διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀφοροῦν καὶ στὰ θέματα τῆς διαφωνίας τοῦ Βουλησιμᾶ μὲ τὸν ἅγιο Νικόδημο, ὁπότε, παρ' ὅτι συνεγράφησαν ἐξ ἀφορμῆς τῆς «ἀνακρίσεως» τοῦ *Κανονικοῦ*, σχετίζονται ἐμμέσως πλὴν σαφῶς καὶ μὲ τὸ *Πηδάλιον*.

Ἡ σχετικὴ συζήτηση τοῦ Χριστοφόρου Προδρομίτου μὲ τὸν Δωρόθεο Βουλησιμᾶ ἀνήχθη τελικῶς στὴν κρίση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ ὁποία δι' ἐπισήμου ἀποφάσεώς της ἐπεκύρωσε τὰ κείμενα τοῦ Βουλησιμᾶ, θέτοντας ἔτσι τέλος στὴν μακρὰ αὐτὴ διένεξη. Ὁ δὲ Χριστοφόρος ἀπεδέχθη καὶ αὐτὸς ταπεινοφρόνως τὴν συνοδικὴ κρίση τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἰδιαιτερότητα τῆς παρούσης ἐκδόσεως τῶν πατέρων τῆς Ἱ. Μ. Χρυσοποδαριτίσης ἔγκειται στὸ ὅτι προσφέρει συνολικὴ ἔκδοση ὅλων τῶν (ἐκδεδομένων καὶ ἀνεκδότων) κειμένων πρὸς ἀντηλλάγησαν μεταξὺ τῶν τριῶν ἀνδρῶν, συνοδευομένη ἀπὸ πλούσιο σχολιασμό, βασισμένο σὲ ἐκτενῆ βιβλιογραφικὴ καὶ ἀρχεακτὴ ἔρευνα. Τὸ περιεχόμενον τῆς ἐκδόσεως διαρθρώνεται ὡς ἑξῆς:

Μετὰ τὸν Πρόλογο (σσ. 9-13), ἀκολουθεῖ ἡ Εἰσαγωγὴ (σσ. 15-42), ὅπου ἐκτίθεται περιεκτικῶς τὸ χρονικὸ τῆς συγγραφῆς καὶ ἀνακρίσεως τοῦ *Πηδαλίου* καὶ τοῦ *Κανονικοῦ* (σσ. 15-17, 22-34), δίδονται τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Δωροθέου Βουλησιμᾶ (σσ. 18-19) καὶ τῆς εὐρύτερης σχέσεώς του μὲ τοὺς Κολλυβάδες (σσ. 20-22), ἐνῶ διευκρινίζεται καὶ τὸ (ἀσαφὲς μέχρι σήμερα) πρόβλημα τοῦ προσωπικοῦ ἀρχείου τοῦ Δωροθέου Βουλησιμᾶ (στὸ ὁποῖο ἐμπερείχετο τὸ σύνολο τῶν ἐκδιδόμενων πηγῶν) καὶ τῆς πορείας πρὸς διέγραψε μέχρις ὅτου ἐναποτεθῆ στὴν Ἱερὰ Μονὴ Ἁγίου Παντελεήμονος - Ρωσικοῦ (σσ. 35-42).

Στὸ Α΄ Κεφάλαιο (σσ. 45-350) ἐκδίδεται ἡ ἀνέκδοτη Ἀλληλογραφία τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου ἀλλὰ καὶ τοῦ Χριστοφόρου Προδρομίτου μετὰ τοῦ Δωροθέου Βουλησιᾶ. Πρόκειται γιὰ τὸ σημαντικώτερο ἴσως τμήμα τοῦ βιβλίου, ἡ ἀξία τοῦ ὁποίου δὲν περιορίζεται μόνον στὶς πολὺτιμες πληροφορίες ποὺ παρέχει ὡς πρὸς τὰ ἀμφιλεγόμενα κανονικὰ ζητήματα καὶ τὰ εὐρύτερα προβλήματα τῆς ἐκδόσεως τῶν δύο ἔργων, ἀλλὰ ἐπεκτείνεται καὶ σὲ προσωπογραφικὸ ἐπίπεδο, φανερώνοντας τὸ πνευματικὸ ἦθος τῶν τριῶν ἀνδρῶν, κατεξοχὴν δὲ τὴν μεγάλη ταπείνωση καὶ αὐτομεμψία τοῦ ἁγίου Νικοδήμου, τὴν ὁποία ἐπέδειξε κατὰ τὴν μεστὴ θλίψεων καὶ δοκιμασιῶν ἐκδοτικὴ πορεία τοῦ «πολυπαθοῦς» ἔργου του. Στὰ Προλεγόμενα τῆς Ἀλληλογραφίας (σσ. 47-64) ἐκτίθενται λεπτομερῶς τὰ σχετικὰ δεδομένα τῆς παλαιότερης ἔρευνας (σσ. 47-50), ἀλλὰ καὶ τὰ πολὺ σημαντικὰ νέα εὐρήματα ποὺ προέκυψαν ἀπὸ τὴν ἐπιτόπια ἔρευνα τῶν πατέρων τῆς Μονῆς Χρυσοποδαριτίσσης στὸ ἐλληνικὸ ἀρχεῖο τῆς Ἱ. Μ. Ἁγίου Παντελεήμονος (σσ. 50-58). Ἐνῶ δηλαδὴ μέχρι σήμερα (ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἔρευνας τῶν καθηγητῶν Α. Α. Ταχιάου (†2018) καὶ Ν. Ζαχαροπούλου) ἦσαν γνωστὲς 29 ἐπιστολές, ἐκ τῶν ὁποίων 21 τοῦ ἁγίου Νικοδήμου καὶ 8 τοῦ Δωροθέου Βουλησιᾶ, ἡ νεώτερη ἔρευνα τῶν πατέρων ἐπεσήμανε 3 ἐπιπλέον ἄγνωστες ἐπιστολές τοῦ Δωροθέου Βουλησιᾶ (σσ. 50-53), 3 ἐπιπλέον ἄγνωστες ἐπιστολές τοῦ ἁγίου Νικοδήμου (σσ. 54-56), ἀλλὰ καὶ 5 ἄγνωστες ἐπιστολές τοῦ Χριστοφόρου Προδρομίτου, τοῦ ὁποίου μέχρι σήμερα δὲν εἶχε ἀνευρεθεῖ καμμία ἐπιστολὴ (σ. 56). Βεβαίως, ὅπως ἐπισημαίνεται σὲ εἰδικὴ παράγραφο (σσ. 56-57), ἀπὸ τὴν σωζομένη ἀλληλογραφία τῶν τριῶν ἀνδρῶν ὑποδηλώνεται ἡ ὑπαρξὴ καὶ 16 ἐπιπλέον ἐπιστολῶν (7 τοῦ Δωροθέου Βουλησιᾶ, 5 τοῦ ἁγίου Νικοδήμου καὶ 4 τοῦ Χριστοφόρου Προδρομίτου), οἱ ὁποῖες δυστυχῶς ἀκόμη λανθάνουν. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω ἐπιστολῶν ἀνευρέθησαν καὶ τέσσερις ἀκόμη ἄγνωστες πρὸς ἄλλα ἢ ἀπὸ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ πρόσωπα (σσ. 57-58), μὲ σημαντικώτερη τῶν ὁποίων τὴν ἐπίσημη Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Ἐπιστολὴ τοῦ ἔτους 1799 ποὺ ἀπεφάνθη τελεσιδίκως περὶ τοῦ σχετικοῦ διαλόγου. Συνολικῶς ἐκδίδονται 45 ἐπιστολές, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 40 ἦσαν ἀνέκδοτες. Τὰ κείμενα τῶν ἐπιστολῶν (σσ. 67-350) συνοδεύονται ἀπὸ ἐκτενῆ ἱστορικο-φιλολογικὸ καὶ θεολογικὸ σχολιασμό.

Στὸ Β΄ Κεφάλαιο (σσ. 353-477) ἐκδίδεται γιὰ πρώτη φορὰ τὸ ἀξιόλογο Σπούδασμα τοῦ Δωροθέου Βουλησιᾶ «Ὅτι πάντας δεῖ βαπτίζειν αἰρετικούς, τοὺς μὴ καθ' ἑκατέραν τὴν δεσποτικὴν ἐντολὴν βαπτισθέντας, τὴν τε πρὸ τῆς ἀναστάσεως δηλαδὴ καὶ τὴν μετὰ τὴν Ἀνάστασιν». Τὸ ἔργο αὐτὸ – ποὺ μνημονεύεται στὴν Ἀλληλογραφία καθὼς ἐφείλκυσε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἁγίου Νικοδήμου – ἀφορᾷ στὸ ἐπίμαχο ζήτημα τοῦ ἀναβαπτισμοῦ τῶν Λατίνων. Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ Προλεγόμενα τοῦ ἔργου (σσ. 355-382), ὅπου ἐκτίθεται (βάσει ἀνεκδότων πηγῶν) τὸ ἄγνωστο μέχρι σήμερα ἱστορικὸ πλαίσιο συγγραφῆς του, ἡ ἐκτίμηση τοῦ ἁγίου Παΐσιου Βελιτσκόφσκυ πρὸς αὐτὸ καὶ ἡ φροντίδα ποὺ ἐπέδειξε γιὰ τὴν μετάφρασή του στὴν ρουμανικὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπήχηση ποὺ αὐτὴ ἡ μετάφραση εἶχε (σσ. 356-264). Ἐπίσης διερευνᾶται λεπτομερῶς τὸ ἐπίμαχο ζήτημα τῆς στάσεως

τοῦ ἁγίου Νικοδήμου καὶ τοῦ Χριστοφόρου Προδρομίτου ἔναντι τοῦ βαπτίσματος (καὶ τῆς ἱερωσύνης) τῶν Λατίνων καὶ ἀναιρεῖται ἡ πολλακὴ διατυπωθεῖσα ἄποψη ὅτι οἱ δύο Κολλυβάδες τηροῦσαν ἐν προκειμένῳ διαφορετικὴ θέση ἀπὸ αὐτῆ τοῦ Δωροθέου Βουλησμᾶ (σσ. 365-379). Τὸ κείμενο ἐκδίδεται κριτικῶς (σσ. 383-477) ἐπὶ τῆ βάσει 4 κωδίκων ποὺ διασώζουσι διαφορετικὰ στάδια ἐπεξεργασίας τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν Βουλησμᾶ.

Στὸ Γ΄ Κεφάλαιο (σσ. 479-519) ἐπανεκδίδεται κριτικῶς ἡ «*Ἀνάκρισις*» τοῦ Δωροθέου Βουλησμᾶ στὸ *Πηδάλιον*. Προτάσσονται τὰ ἱστοριοφιλολογικὰ Προλεγόμενα (σσ. 481-484) καὶ ἀκολουθεῖ τὸ κείμενο (σσ. 485-519), τὸ ὁποῖο συνοδεύεται ἀπὸ ἐκτενῆ σχολιασμό. Στὸν σχολιασμό ἀξιοποιοῦνται ἐν πολλοῖς καὶ τὰ σχετικὰ δημοσιεύματα τοῦ Μητροπολίτου πρ. Σουηδίας κ. Παύλου (Μενεβίσογλου), ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ πρῶτος ἐκδότης τῆς «*Ἀνακρίσεως*» καὶ ὁ εἰδικώτερος ἐρευνητὴς περὶ τοῦ *Πηδαλίου*.

Στὸ Δ΄ Κεφάλαιο (σσ. 521-547) ἐπανεκδίδεται κριτικῶς ἡ «*Ἀνάκρισις*» τοῦ Δωροθέου Βουλησμᾶ στὸ *Κανονικόν* τοῦ Χριστοφόρου Προδρομίτου, μετὰ τῶν σχετικῶν προλεγόμενων (σσ. 523-525) καὶ τοῦ ἀναγκαίου σχολιασμοῦ. Τὸ ἔργο εἶχε ἐκδοθεῖ γιὰ πρώτη φορὰ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Θ. Γιάγκου.

Στὸ Ε΄ Κεφάλαιο (σσ. 549-595) ἐπανεκδίδεται κριτικῶς τὸ ἔργο τοῦ Χριστοφόρου Προδρομίτου «*Ἀπολογία εἰς τὰ τοῦ κυρίου Δωροθέου*», διὰ τοῦ ὁποῖου ἐπεχείρησε τὴν ἀναίρεση τῆς «*Ἀνακρίσεως*» τοῦ Βουλησμᾶ. Πρόκειται γιὰ πολὺ σημαντικό κείμενο, ἐνδεικτικὸ τῆς μεγάλης κανονολογικῆς καταρτίσεως τοῦ Χριστοφόρου. Προτάσσονται τὰ ἀπαραίτητα Προλεγόμενα (σσ. 551-553), καὶ ἀκολουθεῖ τὸ κείμενο μετὰ τοῦ ἀναγκαίου σχολιασμοῦ του (σσ. 555-595). Τὸ ἔργο εἶχε ἐκδοθεῖ γιὰ πρώτη φορὰ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Θ. Γιάγκου.

Στὸ Ζ΄ Κεφάλαιο (σσ. 597-721) ἐκδίδεται γιὰ πρώτη φορὰ τὸ περισπούδαστο καὶ ἐκτενέστατο ἔργο τοῦ Δωροθέου Βουλησμᾶ «*Αἰ πρὸς τὴν Χριστοφόρου Ἀπολογία Ἀνταποκρίσεις*», τὸ ὁποῖο ἐγράφη κατὰ προτροπὴν τοῦ Πατριάρχου ἁγίου Γρηγορίου Ε΄ καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου ἀνασκευάζεται ἡ «*Ἀπολογία*» τοῦ Χριστοφόρου. Πρόκειται γιὰ τὸ σημαντικώτερο (ἀπὸ κανονικῆς ἀπόψεως) κείμενο τῆς παρούσης ἐκδόσεως, ἀφοῦ ἀποτελεῖ μίαν ἐξαντλητικὴ καὶ ἄκρως συστηματικὴ διερεύνηση ὅλων τῶν ἐπιμάχων ζητημάτων ποὺ ἐτέθησαν στὸν διάλογο τοῦ Βουλησμᾶ μετὰ τοὺς δύο Κολλυβάδες Πατέρες. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἔτυχε ἐπισήμου συνοδικῆς ἐπικυρώσεως (1799), γεγονός ποὺ τοῦ προσέδωσε ἠύξημένο ἐκκλησιαστικὸ κύρος. Ἡ ἔκδοσις τῶν «*Ἀνταποκρίσεων*» βασίζεται σὲ 4 κώδικες. Λόγω ὅμως τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τοῦ ἔργου δὲν παρατίθεται σχολαστικὸ κριτικὸ ἐπίμετρο (ὅπως στὰ ἄλλα ἔργα), ἀλλὰ καταγράφονται μόνον ἐν εἴδει ὑποσημειώσεων οἱ σημαντικώτερες παραλλαγές τῶν κωδίκων. Τὸ κείμενο συνοδεύεται ἀπὸ ἐκτενῆ σχολιασμό καὶ πλήρες κατὰ τὸ δυνατόν ὑπόμνημα πηγῶν.

Στὸ Ζ΄ Κεφάλαιο (σσ. 723-765) ἐκδίδεται γιὰ πρώτη φορὰ τὸ ἄγνωστο μέχρι σήμερα ἔργο τοῦ Δωροθέου Βουλησιᾶ «*Ἀνάκρισις εἰς τὰ λοιπὰ τῆς βίβλου τοῦ ἀδελφοῦ Χριστοφόρου*», τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς κριτικῆς ἐπιστασίας του στὸ *Κανονικὸν* τοῦ Χριστοφόρου Προδρομίτου, ἀφοῦ, ὡς γνωστόν, ἡ πρώτη «Ἀνάκρισις» του ἐκάλυπτε τὴν σχετικὴ ὕλη μόνον μέχρι τοῦ 68^{ου} ἀποστολικοῦ κανόνος. Πρόκειται γιὰ πολὺ σημαντικό ἔργο, τὸ ὁποῖο – ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὶς ἐπιστολὲς τοῦ Χριστοφόρου – διαφωτίζει ἐπαρκῶς πλεῖστα ὅσα σημεῖα τοῦ διαλόγου τῶν δύο ἀνδρῶν καὶ τῆς τελικῆς ἐκβάσεώς του, ἀλλὰ προσφέρει ἐπίσης καὶ ἓνα νέο πλαίσιο ἱστοριοφιλολογικῆς προσεγγίσεως τοῦ *Κανονικοῦ*. Λόγω τοῦ εἰδικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἔργου ἡ ἔκδοσή του συνοδεύεται ἀπὸ ἐξαντλητικὸ σχολιασμὸ.

Τὸ Η΄ Κεφάλαιο (σσ. 767-999) ἀποτελεῖ ἓνα ἐκτενὲς «Ἐπίμετρον», στὸ ὁποῖο ἐκδίδονται (σὲ 11 θεματικὲς ἐνότητες) πολλὰ κείμενα – τὰ περισσότερα ἐκ τῶν ὁποίων ἀνέκδοτα – ποὺ ἀφοροῦν διάφορα ζητήματα ποὺ ἐτέθησαν στὸν διάλογο τῶν τριῶν ἀνδρῶν, ὅπως π.χ. οἱ προσθήκες τοῦ Θεοδωρήτου στὸ *Πηδάλιον*, ἡ *Ἑρμηνεία* τοῦ Θεοδωρήτου στὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννου, τὸ ζήτημα τοῦ ἀναβαπτισμοῦ κ.ἄ.

Τὸ βιβλίον κατακλείεται μὲ τὴν Βιβλιογραφία (σσ. 1001-1025), τὸν Πίνακα εἰκόνων καὶ φωτογραφιῶν (σσ. 1026-1037), τὸ Εὐρετήριον Ὀνομάτων (σσ. 1038-1049) καὶ τὰ Περιεχόμενα (σσ. 1050-1051).

Ἰδιαίτερη ἐντύπωση προκαλεῖ τὸ γεγονός ὅτι καθ' ὅλα τὰ ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα διεξήγετο ὁ διάλογος τοῦ Δωροθέου Βουλησιᾶ μὲ τὸν ἅγιον Νικόδημο καὶ τὸν Χριστοφόρο Προδρομίτη, ἡ Κωνσταντινούπολη ἐμαστιζέτο ἀπὸ τὴν ἐπιδημία τῆς πανώλης. Γιὰ τὴν δοκιμασία αὐτὴ κάνει λόγο ὁ Βουλησιᾶς τόσο στὸ πρῶτο χρονικὰ κείμενό του, δηλαδὴ τὴν «Ἀνάκρισιν» τοῦ *Πηδαλίου* (1791), ὅσον καὶ στὸ τελευταῖο, δηλαδὴ τὶς «Ἀνταποκρίσεις» (1797). Λόγω τοῦ κινδύνου αὐτοῦ ἀναγκαζόταν πολλάκις, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, νὰ γράφῃ τὰ σχετικὰ κείμενά του «ἐγκλειστος ... διὰ τὴν τοῦ λοιμοῦ ἀπειλήν»! Μὲ ἀφορμὴ αὐτὴν τὴν θανατηφόρον ἐπιδημίαν ὁ ἅγιος Νικόδημος συνέθεσε τὸν περίφημον Παρακλητικὸν Κανόνα στὸν ἅγιον Χαραλάμπε, τὸν ὁποῖον ἀπέστειλε στὸν Δωρόθεο, γιὰ νὰ τὸν ἐπιδώσῃ στὰ ἀρμόδια ἐκκλησιαστικὰ πρόσωπα ποὺ τοῦ τὸν εἶχαν ζητήσει. Στὸ Ἐπίμετρον μάλιστα δημοσιεύονται γιὰ πρώτη φορὰ δύο ἐπιστολὲς τοῦ Βουλησιᾶ πρὸς τὸν (μετέπειτα ἔθνομάρτυρα) Μητροπολίτην Δέρκων Γρηγόριον (σσ. 913-917), στὶς ὁποῖες ἐκφράζει τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν συγκίνησίν του γιὰ τὸ κατανυκτικώτατον αὐτὸ ὑμνογραφικὸν πόνημα τοῦ ἁγίου Νικοδήμου, ἐκθέτει τὴν τυπικὴ διάταξιν βάσει τῆς ὁποίας θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἡ ἐπ' ἐκκλησίας ψαλμώδησίς του, ἀλλὰ καὶ τονίζει τὴν πνευματικὴν συνείδησιν ποὺ πρέπει νὰ διακρίνῃ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τέτοιων δοκιμασιῶν...